

ILMIY-METODIK ELEKTRON JURNAL
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ
SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL ELECTRONIC JOURNAL

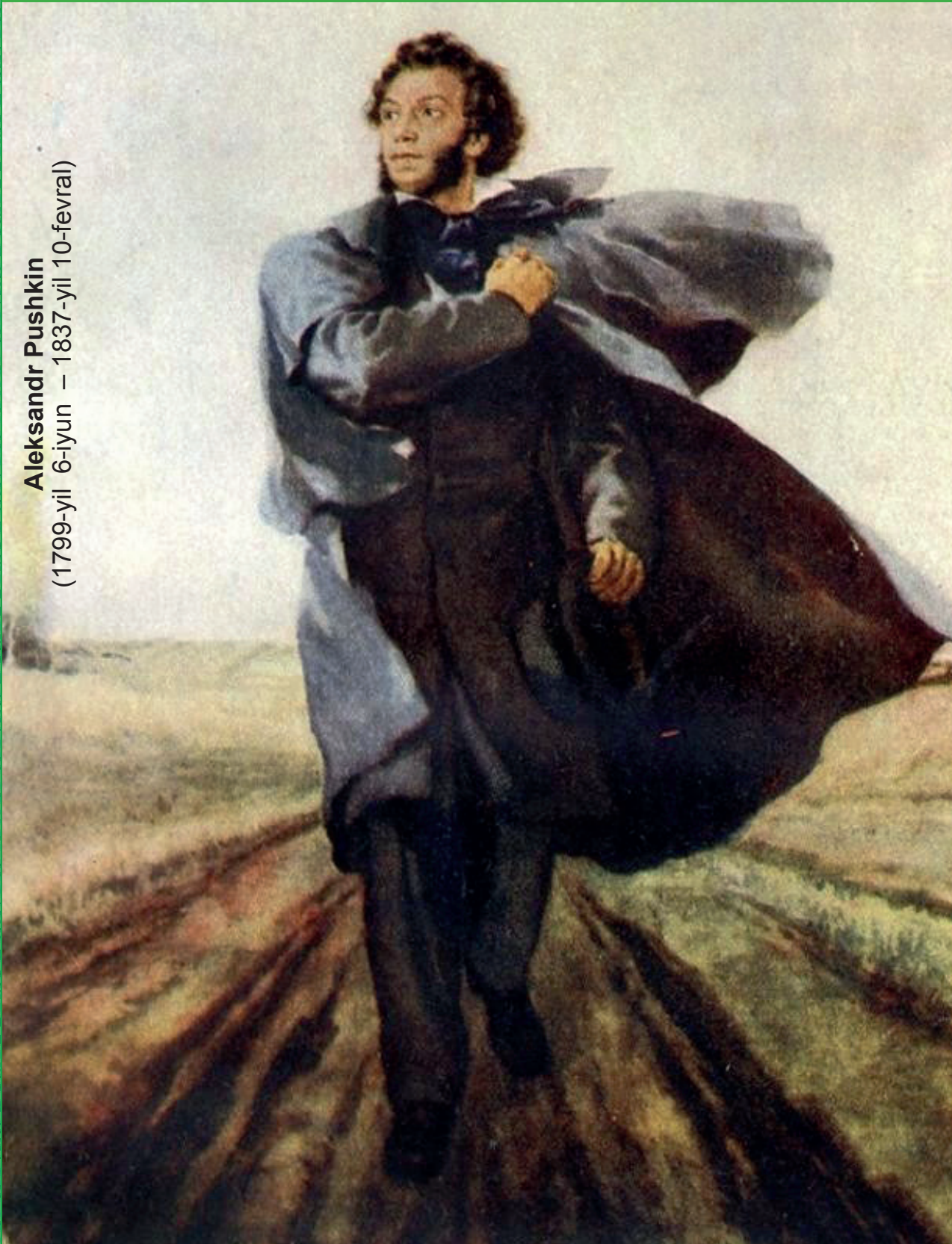
Til va adabiyot.uz

«Til va adabiyot – Преподавание языка и литературе – Language and literature teaching» ((<https://tilvaadabiyot.uz>))

<https://oak.uz/pages/4802>

2023-yil. 6-son

Aleksandr Pushkin
(1799-yil 6-iyun – 1837-yil 10-fevral)

ILMIY-METODIK ELEKTRON JURNAL
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ
SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL ELECTRONIC JOURNAL

Til va adabiyot. uz

Bosh muharrir

Bahodir JOVLIYEV

Tahrir hay'ati:

Dilshod Kenjayev
Nizomiddin Mahmudov
Nargiza Rahmonqulova
Yorqinjon Odilov
Nasirullo Mirkurbanov
Jabbor Eshonqulov
Valijon Qodirov
Baxtiyor Daniyarov
Abdurahim Nosirov
Tolib Enazarov
To'liqin Saydaliyev
Ravshan Jomonov
Zulxumor Mirzayeva
Qozoqboy Yo'ldoshev
Tajixon Sabitova
Salima Jumayeva
Nilufar Namozova
Qayum Baymirov
Manzar Abdulxayrov
Lutfullo Jo'rayev
(bosh muharrir o'rinbosari)
Alijon Safarov (elektron nashr uchun)
Madina Nuriddinova (elektron nashr uchun)
Latifa Xudayqulova (elektron nashr uchun)
Barno Kadirova (elektron nashr uchun)

Muharrirlar:

Nilufar Namozova
Emma Torosyan
Nargis Bobodjanova

Sahifalovchilar:

Akmal FARMONOV
Gulnoza VALIYEVA

Tahririyat manzili:

100038, Toshkent shahri
Matbuotchilar ko'chasi 32-uy.
Telefon: (98) 121-74-16,
(71) 233-03-10, (71) 233-03-45, (71) 233-03-67.
e-mail: til_adabiyot@mail.ru
vab-sayt: www.tilvaadabiyot.uz

M U N D A R I J A

TADQIQOT

Rafiqjon Zaripov. O'zbekistonda davlat tili menejmentining lingvistik va huquqiy me'yorlarining nazariy-metodologik asoslari, amaliy manbalari	3
Shavkat Mahmadiyev, Abdullayeva Ozoda. Stilistik formulalarga xoslangan o'xshatishlar haqida	6
Dilfuza She'rmatova. Oliy ta'lim texnika yo'nalishlari talabalarining til va nutqiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy asoslari	8
Feruza Qodirova. Mutaxassisning kasbiy faoliyatdagi nutq madaniyati ko'nikmalari	12
Maftuna To'rayeva. Kognitiv semantika tilshunoslikning yangi yondashuvi sifatida va uning neologiyadagi roli	14
Iqbol Rustamova. Tilimizda uchraydigan vazifadosh yuklamalarning semantik-uslubiy xususiyatlari.....	16
Dilrabo Quvvatova, Gulhayo Shokirova. "Na'matak" she'rining ontologik tahlili	19
D.Tuxtayeva, M.Baxtiyorova. Etel Lilian Voynichning "So'na" asarida bosh qahramonlar dinamikasi	21
Maftuna Annamurodova. Alla janrining bugungi holati (an'ana va yangilanishlar)	23
Mahliyo Elboyeva. O'zbek bolalar adabiyotini o'qitishda STEAM yondashuvi	25
Shoira Isayeva. Adabiyot darslarida ruhiyat masalalariga yangicha yondashuv	28
Maksuda Badalova, Mohira Abduvaliyeva. Ta'lim integratsiyasini ta'minlashda klaster modulining ahamiyati	30
Aziza Zaripova. Chet tillarni o'qitishda yangi metod va innovatsion usullar ...	33
Mahbuba Rasulova. Ingliz tilini o'rganuvchilarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda qo'llaniladigan usul va uslublar tadqiqi	36
Shohsanam Bobojonova. "Axloq" konseptosferasining milliy til xarakterida aks etishi	38
Sohiba Hodiyeva. O'zbek tilshunosligida jurnalistikaga oid terminlarning leksikografik talqini muammosi	40
Berdibek Yusupov. Turkiy xalqlar adabiyotida milliy va umuminsoniy qadriyatlar tarbiyasi.....	42
Bobur Xolmaxmatov. Yosh futbolchilarni bolalar va o'smirlar sport maktablariga tanlab olish ishlarini tashkil etish samaradorligi	45
Umar G'oyimov. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining refleksiv qobiliyatini shakllantirishda reflektor o'qituvchining o'rni va ahamiyati	47
Kumush Raximova. Etnik xususiyatga ega bo'lgan paralingvistik birliklar	49
Dilnavoz Tursunova. Bo'lajak rus tili o'qituvchisini tayyorlashda yangi pedagogik metodlarning amaliy tadqiqi	52
Qobil Vohidov. She'riyat, musiqa – inson ruhining ozig'idir	54
Zulayho Yokubova. O'zbek tilida fonetikasida tovushlar tasnifi	55
Mastura Karimova. Antroponimlarning badiiy matnda alluziv nom sifatida qo'llanilishi	57
Наргисхон Тухтаева. Интерпретация Иоганном Вольфгангом Гёте добродетели терпения как художественно-эстетического идеала в трагедии «Фауст».....	60
Нодира Эргашева. Общая функциональная характеристика категории падежа	62

Munira Shodmonova. “Swot” va “T” chizmasi metodlaridan foydalanishda ijodiy yondashuv	65
Shavkat Mahmadiyev, Abdullayeva Ozoda. Stilistik formulalarga xoslangan o'xshatishlar haqida	68
Mohigul Fozilova. Talabalarda badiiy matnlarni grafik organayzerlar orqali o'qitish	70
Ozoda Shukurboyeva. Badiiy asarlarni tahlil qilish kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish	72
Nargiza Tuxliyeva. Yangiliklar tahririda janr talablarining o'rne	76
Maqsuda Isroilova, Dilshoda Yo'ldasheva, Lola Sayfullayeva, Nargiza Duldova. Lotin tilining rivojlanish bosqichlari, dunyo tillarida tutgan o'rne va ahamiyati	79
Dilnoza Suyunova. O'zbek va rus tillaridagi somatik frazemalarning struktur-semantik tahlili	81
Umida Rashidova. Somatik frazeologizmlarning lingvomadaniy xususiyatlari	83
Charos Kozokova. Magik realizmning ayrim xususiyatlari va ingliz ayollar adabiyoti	85
Nilufar Xalimova. Maqol, matal va hikmatli so'zlar tarjimasi xususida	87
Nodira Sharipova. Faculty of tourism foreign languages and literature technologies for preparing future teachers for innovative pedagogical activity	89
Nigora Kurbonova. Esp teacher, “english language” department tsue the credit module system: history, strengths and challenges	90
Malika Misliddinova. “Devoni lug'otit turk”da nutq talabi bilan sodir bo'ladigan tovush almashinishi hodisasi	92
Umida Ergasheva. Holat bildiruvchi sifatlarining o'rganilishi xususida ba'zi mulohazalar.....	94
Dildora Xalikova. Linguistic study of secondary nominative units	97
Gulnoraxon Niyazova. Detektiv fantastikasining tarixiga oid ba'zi ta'riflar	100
Nilufar Sultonova. O'zbek romanlarida postmodernistik syujet tamoyillari	102
Nuriddin Dosanov. “Gap bo'laklari va ularning tasnifi” mavzusini o'qitish metodlari	104

ILG'OR PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR

Muhayyo Kenjayeva. “Ertak usuli” – o'quvchi nutqiy ko'nikmasini shakllantirishda samarali metod	107
Anvar Yakubov. The specific features of classroom interactions in speaking.....	108
Bashorat Mo'minova. Rasmiy-idoraviy uslub xususiyatlari	109
Mo'tabarxon Bahridinova, Shaxnoza Muhammadaliyeva. Xorijiy tillarni o'qitishda raqamlashtirishning bugungi kundagi roli xususida	111
Dilfuza Pulatova. O'zbek tilini xorijiy til sifatida o'rgatishning o'ziga xos jihatlari	112

TILSHUNOSLIK

Dilafruz Hamdamova. Artistic and scientific discourses in the perspective of the theory of linguistic creativity	116
Farangiz Tursunova. The most common ways of forming neologisms in the english and uzbek press	118
Mashhura Yuldosheva. Sotsiopragmatika - ijtimoiy tilshunoslik va pragmatikaning kesishgan nuqtasidagi soha	119
Mokhizar Mamadaliyeva. Difficulties in understanding foreign language speech and ways to overcome them.....	121
Nargiza Homidova. Interdisciplinary connection of geography with english lessons.....	123
Sanjarbek Abdulhamidov. The role of causative compounds in creating a linguistic picture of the world	125
Dilshodjon Tirkashev. Socio-linguistic characteristics of metaphor and metonymy	127
Shoqosim Shorustamov, Jansoya Kuralova. Xitoy tilida 关联词 (guān lián cí) korrelativ so'zlarning qo'llanilishi.....	128

TARJIMASHUNOSLIK

Dildora Usarova. Tarjimaning frazeologik muammolari	131
Elyorjon Hasanov. Biznes terminlarini tarjima qilish muammolari.....	133
Gulhayo Bo'riyeva. O'zbek tili va ingliz tili o'rtasida grammatik va so'zlashuv nutqida uchraydigan interferensiyalar farqlar	135
Miraziz Raufov. Ways of keeping alliteration during the translation of english financial and legal terms into russian	136

KICHIK TADQIQOT

Sadoqat Qoryog'diyeva. Mumtoz matnlarda o'quv lug'atlari bilan ishlash metodikasi	139
Mirzohid Muhammadaliyev. Oila sotsiologiyasini ifodalovchi ayrim terminlarning leksik-semantik xususiyatlari	140
Kamola Nizomova. Dostonnavis shoir mahorati xususida	142
Mahliyo Kamolova. Alishe'r Navoiyning “Layli va Majnun” dostoni tili va uslubiy xususiyatlari	143
Nafisa Jamalova. Oliy ta'lim muassasalarida talabalarining shaxs sifatida shakllanish xususiyatlari	145
Зера Шабидинова. Особенности современного немецкого молодёжного сленга	146
Sitorabonu Ataulloyeva. Noyob iste'dod jilolari	147
Yulduz Eshmatova. Mumtoz lirikada yordamchi so'zlarning ifodalanishi.....	149
Muhayyo Shodmonova. On the development of the terminology of the digital economy in the modern english language	150
Shahlo Halimova. “Qush tili” turkumidagi dostonlarda g'oya va obrazlar genezezi	152
Muxayyo Rayxonova. Muallif tahririda takomillik muallif tahririda takomillik	154
Shahnoza Razakova. Badiiy matnlarni tarjima qilishda kompressiyaning ahamiyati	156
Noila Ochilova. Model of realis/irrealis in english	157
Шоира Темирова, Насиба Очилова. Исторический подход в формировании ключевых компетенций учащихся	158
Nadim Muhammad Humayun. Afg'oniston o'zbeklari to'y marosimi etnografizmlarida sinonim variantlar	160
Otabek Eshonqulov. Kommentare zur verwendung von körperteile in deutschen sprichwörtern	162
Karima Saydanovna. Basics of formation of independent education in students of higher education	164
Saida Nishonbekova. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida kitobxonlik kompetensiyalarini rivojlantirish	165
Dildora Xalikova. Linguistic study of secondary nominative units	167
Nurxon Uralova. Maktabgacha yoshdagi bolalarining intellektual va ma'naviy rivojlanishini ta'minlashda pedagogning o'rne	169

Shahnoza RAZAKOVA,
Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

BADIY MATNLARNI TARJIMA QILISHDA KOMPRESSIYANING AHAMIYATI

Zamonaviy til o'rganishda ikki tili vaziyatda badiiy matnni kompressiya darajasi yaxshi va etarli darajada emasli hamma ma'lum. Mazkur mavzuning zarurligi muammoni tor doiradagi maxsus tilshunoslik yondoshuviga olib keladi va oldidan ma'lumot olish va nutq signallarini tejash muammosi turgan bir vaqt ichida, axborotning portlash bilan tasnivlanuvchi jamiyatning saqlanishiga ham bog'liqdir. Tilni siqish(kompressiya) ma'lum bir lingvistik hodisa sifatida, mazmuniga jiddiy o'zgartirish etkazmasdan, ma'lum bir qismni qisqartirish mumkin bo'lgan holatda yuzaga keladi.

Zamonaviy tilshunoslik adabiyotlarni saqlashi shuni saqlab qoladi, "kompressiya atamasi yuqori darajada keng va qo'shimcha talab qilinadi. Ko'p holatda bu tushuncha ishlanishida shaxsiy vositalar bilan almashtirilgan va bu masala bo'yicha olimlar bir tomonga qaragan. Kompressiya muammolarining individual to'g'risidagi rasmlari bo'yicha adabiyotlardagi taniqli asarlar (Abdraxmanov S. J. i Lotshteyn R. B., Agranat T. B., Akimova N. F., Baymuxametova K. I., Bobrova K. A., Garsiya G. A., Gluxov G. V., Gluxova N. A., Dementeva N. Ya., Dudchenko M. N. i Baydak JI. I., Elanskaya O. A., Ilchenko JL M., Kirilkova A. A., Kovaleva JI. B., Kolyadko JI. G., Korovkin M. M., Krivonosov A. T., Kuzmina T. E., Kulinich M. A., Kuryakov V. N., Lobach E. P. va Moseychuk A. M., Monaxov P. F., Nelyubin J.I., Panchenko E. I., Misolova N. D., Tatarintseva E. N., Fomin V. N., Chistyakova E. V., Shamlidi E. Yu. va Eroxina E. R., Shkuropatskaya M. G., Shumager A. I. va boshq).

Bugungi kunda so'z hosil qilish natijasida kompressiyaning ko'rinishida kam rivojlangan tashqi ko'rinish bo'lib, so'z hosil qiladi. Bundan tashqari, ma'lum bir tilning grammatika tuzilishidagi muammolardan biri ellipsis bo'lib qolmoqda.

Inglizchadan ruschaga, ruschadan inglizchaga tarjima qilishda kompressiya yuzaga keladi. Matni kompressiyasiz tarjima qilish mumkin emas. Grammatik tizimda, so'zlarni shakllantirishda va leksik birliklarni ishlab chiqarishda, ya'ni lingvistik kompressiyani ingliz tili uchun harakatli sifatda qarash mumkin, ayni paytda ikki tilni taqqoslashda ko'rinadi.

Kompressiya atamasi tilshunoslikda XX asrning o'rtalarida rivojlangan. Matn tarjimasida tarjimada ko'p uchragan voqealar kabi kompressiya va dekompressiya mavzud.

Zamonaviy tilshunoslik adabiyotlarini tasvirlash shuni saqlashdiki, matn tilshunosda ikkita "keng" va "tor" ma'noda kompressiyasi mavjud. Keng ma'nodagi kompressiyani umumiy uslubiy nazardan ko'rib chiqiladi va tilning ishlashidagi asosiy yo'nalishlaridan biri sifatda belgilanadi, u dorasi b o'yicha moslab qo'yiladi, lekin har xil o'ziga xos kommunikativ harakatlarda ko'proq yoki kamroq darajada intensiv ravishda funksional ko'rinadi.

Tor ma'noda kompressiya – bu barcha tillar darajasida kengayishda kompressiyani amalga oshirish uchun xizmat qilgan o'ziga xos vositalar to'plamidir. Zamonaviy ingliz tilida kompressiyaga so'zlarni shakllantirgan modellari matnni siqish (kompressiya) mexanizmida samarali vositalarga qarama-qarshilikdan, ular bu joyga qarashdan to'liq o'rganilmagan. Bularning barchasi to'liq mavzuni til fanida rivojlan deb atashga asos bo'ladi va rivojlanishiga hissa qo'shiladi.

Zamonaviy ingliz tilida siqilgan so'zlarni shakllantirish modellari matnni siqish mexanizmida juda samarali yordamdir. Lingvistik siqishni badiiy adabiyot matnlari misolida ko'rib chiqamiz, ishimizda bir nechta siqishni usullarini ajratdik. Demak, almashtirish, tushirib qo'yish, o'zgacha qo'yishlar matnining takrorlash va siqishni oldini olishdir. Qisqartmalarning asosiy vazifalari nominativ, yorqin esda qolarli nomni topishdir, bundan tashqari qisqartmalar insonni ma'lum bir jamiyatga y

o'naltiruvchi markerlar vazifasini ham o'tishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Абрамова Г.А. Медицинская лексика: основные свойства и тенденции развития / Г.А. Абрамова. Краснодар: Куб ГУ. Общество любителей российской словесности, 2003. 246 с.
- 2.Бархударов Л.С. Язык и перевод (вопросы общей и частной теории перевода) / Л.С. Бархударов. Москва: Международные отношения, 1975. 240с
- 3.Белоусова А.Р. Субстантивные терминологические сочетания в языке английской научной литературы: автореферат диссертации кандидата филологических наук: 10.02.04 / А.Р. Белоусова. Москва: МПГУ, 1989. 18 с.
- 4.Гринев С.В. Введение в терминоведение/ С.В. Гринёв. Москва: Московский лицей, 1993. 309 с.
- 5.Дроздова Т.В. Типы и особенности многокомпонентных терминов в современном английском языке: на материале терминологии производства искусственного холода: автореферат диссертации кандидата филологических наук: 10.02.04 / Т.В. Дроздова. Москва, 1989. 24 с.